

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
VI-QISM**

Google Scholar

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
VI-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ISLOMIY BANK FAOLIYATI TO'G'RISIDAGI QONUNNI AMALIYOTGA TATBIQ ETISH: O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNING KONTSEPTUAL, METODOLOGIK VA INSTITUTIONAL ASOSLARI	12
Abdullayev Azamat Akbar o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В ОРГАНИЗАЦИЯХ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ ОПЕРАТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ЦИКЛА	17
Джуманиязова Сабина Михайловна	
PAXTA TOZALASH USKUNALARI DETALLARINING XIZMAT MUDDATINI OSHIRISH UCHUN GETEROKOMPOZIT POLIMER MATERIALLAR TARKIBINI ISHLAB CHIQUISH	22
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
O'ZBEKISTONDA ERKIN IQTISODIY ZONALAR FAOLIYATI: TAHLIL VA NATIJALAR.....	29
Ubaydullayev Muxammadjon Abdusamad o'g'li	
Akbarov Diyorbek Ashirali o'g'li	
TRANSFORMING CORPORATE GOVERNANCE TO MEET THE CHALLENGES OF MODERN BUSINESS MODELS.....	32
F. Djalilov	
O'ZBEKISTONDA QURILISH SOHASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ULARNI BAHOLASH	41
Abdullayev Axror Jaxbarovich	
ЭКОНОМИКА ГОРОДСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ: ПОТЕНЦИАЛ ЭЛЕКТРИФИКАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ТРАНСПОРТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	47
Махкамова Надира Саидмуратовна	
MINTAQA TUMANLARI O'RTASIDAGI INVESTITSIYA VA BANDLIK NOMUTANOSIBLIK LARI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISH MEKANIZMLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	55
Ergashev Sherali Erali o'g'li	
BUXORO VILOYATI IQTISODIYOTINING STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYASI: AGRAR MODEL DAN DIVERSIFIKATSIYALASHGAN TUZILMAGA O'TISH TENDENSIYALARI (2020-2024-YILLAR)	60
Ergashev Sherali Erali o'g'li	
IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY PRINSIPLARINI JORIY ETISH.....	65
Tashmatov Shuhrat Hamrayevich	
MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA XIZMATLAR KO'RSATISH IMKONIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	71
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
O'ZBEKISTONDA AVLODLARARO TRANSFERTLARNING NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY MAZMUNI	77
Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna	
To'rayev Mirzohid Hoshim o'g'li	
SUN'IY INTELLEKTNING O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	83
Hamidova Shahzoda Odiljanovna	

IQTISODIYOTDA SHAFFOFLIK, ISHONCH VA SAMARADORLIKNI TA'MINLASHDA AUDITORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURLIGI.....	88
Sabirova Nodira Komil qizi	
RAQAMLI VALYUTALARNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI	95
Nabiyeva Zilola Saydulla qizi	
XORAZM VILOYATIDA HUDUDIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI	101
Avazbek Xalbekov	
IMPLEMENTATION OF PARETO ANALYSIS, SENSITIVITY ANALYSIS AND CVP MODELING TOOLS AT SATURN METAL LLC.....	108
Musaeva Shoira Azimovna	
YOG'-MOY KORXONALARINING TA'MINOT ZANJIRINI TAKOMILLASHTIRISHDA SCOR (SUPPLY CHAIN OPERATIONS REFERENCE) MODELIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI.....	116
Yuldashev Abduxakim Abdulkarimovich	
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПРИЗНАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ НЕФОРМАЛЬНОГО И ИНФОРМАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	122
Анвар Аллабергенов	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLARNING YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI.....	128
Allanazarova B.K.	
BIOIQTISODIYOT-BARQAROR RIVOJLANISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARIDAN BIRI.....	135
Azimova Muxlisa Alisherbekovna	
KICHIK BIZNES TIZIMINING SINERGETIKEKONOMETRIK MODELINI ISHLAB CHIQUISH VA UNING PARAMETRLARINI BAHOLASH.....	139
Atamuratova Gulrux Muzafarovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	145
Xoltoyev Mirusmon Mirxamit o'g'li	
KIMYO SANOATI KORXONALARINING DIVERSIFIKATSIYALASHUV DARAJASINI NORMALLASHTIRILGAN ENTROPIYA INDEKSI ASOSIDA BAHOLASH.....	149
Razikov Otabek Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA YO'NALISHLARI.....	157
Matkabalova Dilorom Xalilullayevna	
MINTAQA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA BAHOLASH. (Xorazm viloyati misolida)	165
Bekjanov Dilmurod Yuldashevich	
Narmetova Dilafruz Azamatovna	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	170
Ахмедова Шахноза Козим кизи	
KREDITLASH VA MIKROQARZ TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	175
Elbekov Jasur Ergash o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AHOLINING UZOQ MUDDATLI FOYDALANILADIGAN TOVARLAR BILAN TA'MINLANISH DARAJASINI MODELASHTIRISH VA PROGNOZLASH.....	181
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	

ВНЕДРЕНИЕ ЦВЕТОВОЙ СИСТЕМЫ ПАКЕТОВ ДЛЯ РАЗДЕЛЬНОГО СБОРА ТВЁРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В Г. ТАШКЕНТЕ: АДАПТАЦИЯ КОРЕЙСКОЙ МОДЕЛИ НА УРОВНЕ ДОМОХОЗЯЙСТВ	189
Джусупов Кубанычбек	
ATMOSFERA HAVOSINI MUHOFAZA QILISHNING HUQUQIY MEKANIZMLARI: ZAMONAVIY YONDASHUV VA INNOVATSION YECHIMLAR.....	196
Shamuratov Shahzod Janibek o'g'li	
SHAHARSOZLIKDA BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASINI JORIY ETISH	200
Eshov Sherko'zi Asatulloyevich	
THE ROLE OF TAXES IN THE FORMATION OF LOCAL BUDGET REVENUES	205
Kimsanbaeva Maftuna Bakhodirovna	
DETERMINANTS OF STAKEHOLDER SATISFACTION WITH CUSTOMS CLEARANCE IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS	209
Khanifakhon Solikhova	
BANDLIKNI TA'MINLASHNING INNOVATSION YO'NALISHLARI (Xorazm viloyati misolida).....	213
Z. Sh. Matniyozova	
JIZZAX VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI VAHOLASH VA ISHLAB CHIQRISH HAJMINI PROGNOZLASH	218
Umirova Gulmira Shodiboy qizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ НИЗКОУГЛЕРОДНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА.....	224
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович	
KORPORATIV BARQARORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK JAVOBGARLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI.....	233
Komilova Guli Bagandik qizi	
THE ROLE OF DIGITAL INFRASTRUCTURE IN PROMOTING GREEN ECONOMIC GROWTH: EVIDENCE FROM CENTRAL ASIAN ECONOMIES.....	238
Eshboyev Mirjalol Baxrom o'g'li	
Ozatbekova Ozodaxon Nodirbek qizi	
ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОЕ ИНТЕРВАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ СРЕДНЕГО ЗНАЧЕНИЯ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ, ПРИТЯГИВАЮЩЕГОСЯ К УСТОЙЧИВОМУ РАСПРЕДЕЛЕНИЮ.....	250
Турсунов Гафур Таирович	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY HISOBOTI MUSTAQIL AUDITINING MOHIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI: BANK FAOLIYATIGA XOS RISK OMILLARINI TASNIFLASH.....	259
Ibragimov Nodirbek Bahodir o'g'li	
ДЕМОКРАТИК TANLOV VA PROGRESSIV SOLIQQA TORTISHNING BARQARORLIGI	266
Malika Sharipova Maxmudjon qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA YASHIL ENERGETIKA MANBALARINI UTILIZATSIYA QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	273
Ibadov Shoxrux Axmatilloevich	
EKONOMETRIK MODELASHTIRISH ASOSIDA TEMIR YO'L TRANSPORTI IQTISODIY FAOLIYATINI PROGNOZLASH: 2030-YILGACHA SSENARIY TAHLILI.....	277
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI KORXONALARINING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA MARKETING DASTURINING O'RNI.....	283
Musayeva Shoira Azimovna	
O'ZBEKISTONDA ISH BERUVCHINING FUQAROLIK JAVOBGARLIGINI MAJBURIY SUG'URTA QILISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	289
Karimberdiyeva Dilrabo Rasulovna	

BANK TAVAKKALCHILIKLARINI BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	296
Matkarimova Ayman Jengisbaevna	
O'ZBEKISTONDA AGROSUG'URTA BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY VA HUQUQIY OMILLARI	303
Jo'rayeva Sarvinoz Baxtiyor qizi	
BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	309
Mustafayeva Sevara Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA SHAXSIY SUG'URTA XIZMATLARI BOZORINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	314
Qodirova Farangiz Komilovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF TOURISTS' HOTEL SELECTION PREFERENCES IN THE MAJOR TOURISM REGIONS OF UZBEKISTAN.....	320
Sardor Kuvandikov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH METODOLOGIYASINING USTUVOR YO'NALISHLARI	329
Madenova Elmira Nizamatdinovna	
BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI.....	334
Shoyev Davronbek Axmadjonovich	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHI KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA TARMOQNI 2032-YILGACHA RIVOJLANTIRISHNI PROGNOZLASH.....	340
Usmonov Mirumar Abdulla o'g'li	
YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJINING DRAYVERI SIFATIDA DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH.....	349
Jannazarova Gauzar Kaipnazarovna	
Raxmatova Sevinch Sobir qizi	
O'ZBEKISTONDA IFRSGA O'TISH JARAYONIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING BOSHQARUV QARORLARIGA TA'SIRI: UZAUTO MOTORS MISOLIDA.....	353
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li	
Jo'rayeva Zahro Toshpo'latovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	358
Pyotr Kim	
TOSHKENT VILOYATI BO'STONLIQ TUMANIDA TURISTIK ZONALARNI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUVNING TASHKILIYIQTISODIY AHAMIYATI (DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA).....	364
Tolibboyev Zafarbek Axror o'g'li	
TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	372
Qarshiboyev Lochinbek Xusan o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ASOSIY VOSITALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI TAHLILINI MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	379
Muxidinov Ayubbek Nuritdinovich	
QASHQADARYODA NODAVLAT UNIVERSITETLARINING TASHKILIY RIVOJLANISHI: TALABALAR VA XODIMLAR POTENSIALINI TARKIBIY VA DEMOGRAFIK TAHLIL.....	382
Rahimov Sardor Uralovich	

O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARINING JOYLASHUVINING HOZIRGI HOLATI.....	388
Kudratov Muhammad Rustamovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA STATISTIK MA'LUMOTLARNI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAHLIL QILISH IMKONIYATLARI.....	393
Umarov Abbas Nuriddin o'g'li	
ТРАНСФОРМАЦИЯ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ, СТРУКТУРНАЯ ВЗАИМОЗАВИСИМОСТЬ И СЦЕНАРИИ РАЗВИТИЯ.....	400
Муниса Турдибаева	
TURIZM SOHASIDA SIRKULAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	410
Yuldosheva Laylo Isroilovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	416
Oramov Jahongir Jo'rayevich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH.....	421
Ollokulova Feruza Mansurovna	

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH

Ollokulova Feruza Mansurovna
PhD, Termiz davlat universiteti doktoranti
ORCID: 0009-0001-4427-1879

Annotatsiya. Mazkur maqolada davlat-xususiy sheriklik munosabatlarida risklarni boshqarishning nazariy-uslubiy asoslari hamda zamonaviy yondashuvlari tadqiq etilgan. Davlat-xususiy sheriklik loyihalariga ta'sir etuvchi siyosiy, iqtisodiy, moliyaviy, huquqiy, ekologik, texnologik va tashkiliy risklar tasniflanib, ularning loyiha samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. Xalqaro valyuta jamg'armasi, Jahon banki hamda rivojlangan davlatlar tajribasi asosida davlat va xususiy sherik o'rtasida risklarni oqilona taqsimlash, xalqaro moliya institutlari resurslarini jalb etish hamda raqamli monitoring tizimlarini joriy etishning ustuvor yo'nalishlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: davlat-xususiy sheriklik, risklarni boshqarish, siyosiy risk, moliyaviy risk, iqtisodiy risk, huquqiy risk, ekologik risk, loyihaviy moliyalashtirish, SPV, konsessiya, investitsiya, xalqaro moliya institutlari, raqamli monitoring.

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические основы управления рисками в отношениях государственно-частного партнерства. Проведена классификация политических, экономических, финансовых, правовых, экологических, технологических и организационных рисков, оказывающих влияние на реализацию проектов ГЧП, а также дана оценка их воздействия на эффективность инвестиционных проектов. На основе опыта Международного валютного фонда, Всемирного банка и развитых стран обоснованы приоритетные направления распределения рисков между государством и частным партнером, привлечения ресурсов международных финансовых институтов и внедрения цифровых систем мониторинга.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, управление рисками, политический риск, финансовый риск, экономический риск, правовой риск, экологический риск, проектное финансирование, SPV, концессия, инвестиции, международные финансовые институты, цифровой мониторинг.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations of risk management in public-private partnership (PPP) relations. Political, economic, financial, legal, environmental, technological, and organizational risks affecting PPP projects are classified, and their impact on project performance is assessed. Drawing on the experience of the International Monetary Fund, the World Bank, and developed countries, the study substantiates priority approaches to efficient risk allocation between public and private partners, the mobilization of international financial resources, and the implementation of digital monitoring systems.

Keywords: public-private partnership, risk management, political risk, financial risk, economic risk, legal risk, environmental risk, project finance, Special Purpose Vehicle (SPV), concession, investment, international financial institutions, digital monitoring.

KIRISH

Yangi O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning jadal sur'atlar bilan rivojlanishi sharoitida davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmi iqtisodiyot tarmoqlarini barqaror rivojlantirish, infratuzilmaviy loyihalarni samarali amalga oshirish hamda davlat va xususiy sektor resurslarini muvofiqlashtirishning muhim institutsional vositalaridan biri hisoblanadi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, transport, energetika, sog'liqni saqlash, ta'lim, kommunal xizmatlar va raqamli infratuzilma kabi kapital sig'imi yuqori bo'lgan tarmoqlarda davlat-xususiy sheriklik loyihalari investitsion faollikni oshirish, davlat budjeti yukini kamaytirish hamda davlat xizmatlari sifatini yaxshilashda muhim o'rin tutmoqda. Ta'kidlash kerakki, so'nggi yillarda mamlakatimizda ham davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirish va ushbu sohadagi risklarni boshqarish tizimini takomillashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi

PF-21-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston — 2030” strategiyasida infratuzilmaviy loyihalarga xususiy investitsiyalarni keng jalb etish, investorlar huquqlarini ishonchli himoya qilish, davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish va investitsion risklarni samarali boshqarish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1].

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarida risklarni boshqarish jarayoni risklarni aniqlash, baholash, taqsimlash, monitoring qilish va ularni minimallashtirish bo‘yicha kompleks boshqaruv choralari o‘z ichiga oladi. Xalqaro amaliyotda risklarni samarali boshqarish maqsadida loyihaviy moliyalashtirish (Project Finance), maxsus loyiha kompaniyalari (Special Purpose Vehicle – SPV), konsessiya shartnomalari, davlat kafolatlari, sug‘urta instrumentlari hamda raqamli monitoring platformalaridan keng foydalanilmoqda. Ayniqsa, har bir riskni uni boshqarish imkoniyati yuqori bo‘lgan loyiha ishtirokchisiga yuklash tamoyili davlat-xususiy sheriklik loyihalarining moliyaviy barqarorligini ta‘minlashning asosiy mezonlaridan biri sifatida e‘tirof etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Muhammad Ayub Khan Mehar infratuzilmaviy loyihalarni moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklikni ko‘p tomonlama moliya institutlari resurslari bilan uyg‘unlashtirish barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashning muhim omili ekanligini asoslaydi. Muallifning ta‘kidlashicha, xalqaro moliya institutlari ishtiroki loyiha risklarini kamaytiradi, uzoq muddatli moliyalashtirish manbalarini kengaytiradi va xususiy investorlar ishonchini oshiradi [2]. Mengyuan Cheng, Heap-Yih Chong, Guoliang Liu va Qian Li davlat-xususiy sheriklik loyihalarida qo‘shimcha qiymat (added value) yaratishda tashkiliy adolatlilik tamoyillarining muhim rol o‘ynashini ilmiy jihatdan asoslaydilar. Mualliflar adolatli boshqaruv va shaffof shartnomaviy munosabatlar ishtirokchilarning mas‘uliyatini oshirishi, g‘irrom raqobat xatti-harakatlarini kamaytirishi hamda DXSh loyihalarida qo‘shimcha iqtisodiy qiymat yaratishning muhim sharti ekanligini ta‘kidlaydilar [3]. Karlsson tomonidan olib borilgan tadqiqotda noan‘anaviy davlat-xususiy sheriklik loyihalarida risklarni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Muallifning ta‘kidlashicha, bunday loyihalarda risklarni faqat shartnomalar orqali taqsimlash yetarli emas, balki hamkorlikka asoslangan boshqaruv, ishtirokchilar o‘rtasida o‘zaro ishonch, axborot almashinuvi va moslashuvchan risk boshqaruv mexanizmini shakllantirish zarur. Mazkur yondashuv loyihalarning barqarorligini oshirish, kutilmagan xavflarga tezkor moslashish hamda davlat va xususiy sheriklar o‘rtasida uzoq muddatli hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi [4].

Iqtisodchi olimlar Norvegiyadagi davlat-xususiy sheriklik loyihalarida loyiha mulkchilik shaklining (project ownership) ahamiyatini ekonometrik usullar asosida tahlil qilganlar. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, investitsiya hajmi ortishi xususiy mulkchilik asosida amalga oshiriladigan DXSh loyihalari ehtimolini oshiradi, biroq shartnoma muddati loyiha mulkchilik shakliga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmaydi. Mualliflar loyiha mulkchiligini tanlashda investitsiya hajmi, loyiha turi va risklarni taqsimlash mexanizmini kompleks baholash davlat-xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirishning muhim sharti ekanligini ta‘kidlaydilar [5]. Olimlar davlat-xususiy sheriklikning barqaror rivojlanishga qo‘shadigan hissasini manfaatdor tomonlar (stakeholder) yondashuvi asosida tizimli tahlil qilganlar. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, DXSh loyihalarining muvaffaqiyati nafaqat moliyaviy resurslarga, balki samarali korporativ boshqaruv, manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi hamkorlik, shaffoflik va institutsional boshqaruv sifatiga ham bevosita bog‘liq. Mualliflar barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda davlat va xususiy sektor manfaatlarini muvofiqlashtirish, javobgarlikni kuchaytirish hamda boshqaruv mexanizmini takomillashtirish DXShning uzoq muddatli samaradorligini ta‘minlovchi asosiy omillar ekanligini ta‘kidlaydilar [6].

Rybachek va Kelchevskaya davlat-xususiy sheriklikni infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirishning samarali institutsional mexanizmi sifatida baholab, uning asosiy afzalligi risklarni davlat va xususiy sherik o‘rtasida oqilona taqsimlashdan iborat ekanligini ta‘kidlaydilar. Mualliflarning fikricha, DXSh loyihalarining muvaffaqiyati institutsional muhitning rivojlanganligi, huquqiy-me‘yoriy ta‘minot, loyiha ishtirokchilarining tajribasi hamda risklarni baholash va boshqarish tizimining mukammalligiga bevosita bog‘liq. Shuningdek, noaniq risk taqsimoti, byurokratik to‘siqlar va shartnomaviy kelishmovchiliklar DXSh rivojlanishini cheklovchi asosiy omillar sifatida e‘tirof etiladi [7]. Manaxov davlat-xususiy sheriklikni sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi strategik institutsional mexanizm sifatida baholaydi. Muallifning ta‘kidlashicha, DXSh ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, innovatsiyalarni joriy etish, mahsulot sifati va eksport salohiyatini oshirish bilan bir qatorda, risklarni davlat va xususiy sektor o‘rtasida oqilona taqsimlash imkonini beradi. Shuningdek, DXShning samaradorligi huquqiy tartibga solishning mukammalligi, qulay institutsional muhit, professional loyiha boshqaruv hamda hamkorlikni samarali boshqarish tizimiga bevosita bog‘liq ekanligi asoslangan [8].

Albatta, yuqorida iqtisodchi olimlar tomonidan bildirilgan ilmiy yondashuvlarni umumlashtiradigan bo‘lsak, davlat-xususiy sheriklik munosabatlarida risklarni samarali boshqarish loyihalarning iqtisodiy samaradorligini ta‘minlovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Tadqiqotlarda asosan risklarni davlat va xususiy sektor o‘rtasida oqilona taqsimlash, institutsional muhitni takomillashtirish, shaffof boshqaruv tizimini shakllantirish, xalqaro moliya institutlari ishtirokini kengaytirish hamda manfaatdor tomonlar o‘rtasida samarali hamkorlikni rivojlantirish masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

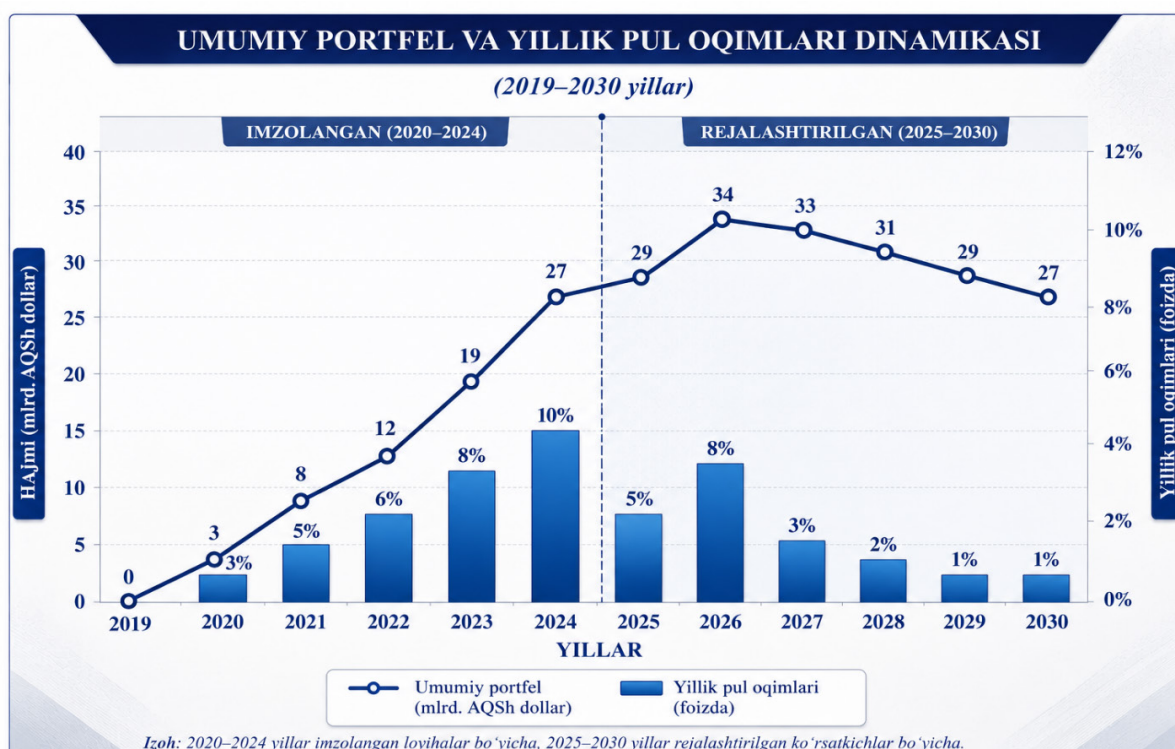
Ilmiy tadqiqot davomida mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, o'zaro va qiyosiy taqqoslash, umumlashtirish, guruhlantirish, abstrakt-mantiqiy fikrlash, istiqbolli prognozlashtirish usullaridan samarali foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Davlat-xususiy sheriklik loyihalari turli tashqi va ichki omillar ta'sirida amalga oshiriladi. Mazkur omillar loyihalarning bajarilish jarayoni, samaradorligi va yakuniy natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday risklar tarkibiga iqtisodiy tebranishlar, xalqaro savdodagi o'zgarishlar, institutsional-siyosiy omillar, qonunchilikdagi yangilanishlar, ekologik xavf omillari hamda ijtimoiy jarayonlar kiradi.

Xalqaro valyuta jamg'armasining 2025-yil iyundagi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston so'nggi yillarda DXSh mexanizmini mamlakat infratuzilmasi va xizmat ko'rsatish sektoriga investitsiya jalb qilishning asosiy vositalaridan biriga aylantirdi. Shuningdek, XVJ O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishini tahlil qilish jarayonida loyihalar portfeli uch yil ichida 6,2 mlrd AQSh dollaridan 31 mlrd AQSh dollarigacha kengayganini qayd etib, biroq bu jarayon budget risklarining kuchayishi ehtimolini ham ko'rsatayotganligini hisobga olish kerakligini ta'kidlagan. Xususan, XVJning hisobotida 2021-yilda DXSh loyihalari portfeli hajmi taxminan 6,2 milliard AQSh dollarini (YalMning 8 foizi) tashkil etgan bo'lsa, 2024-yil oxiriga kelib, bu ko'rsatkich 31 milliard AQSh dollarigacha yoki YalMning qariyb 27 foizigacha oshganligi qayd etilgan (1-rasm). Mazkur rasmda 2019–2030-yillar davomida davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tarixiy hamda rejalashtirilgan hajmi yalpi ichki mahsulotga nisbatan foizlarda ifodalangan holda aks ettirilgan. Mazkur dinamik ko'rsatkichlar DXSh mexanizmlarining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati tobora ortib borayotganini, shuningdek, uzoq muddatli infratuzilmaviy va ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirishda ushbu model muhim strategik vosita sifatida qaralayotganini ko'rsatadi.

2017–2024-yillarda DXSh asosida tuzilgan loyihalar soni va qiymati yildan-yilga o'sib borgan: 2017-yilda DXSh loyihalarining umumiy qiymati qariyb 500 mln AQSh dollarini tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yil oxirida u 4,3 milliard AQSh dollariga yetdi, 2024-yilda tuzilgan yangi DXSh shartnomalari hajmi taxminan 1,2 milliard AQSh dollarini tashkil qilgan. Hisobotga ko'ra, hozirda jami 70 dan ortiq yirik DXSh shartnomasi amalda mavjud bo'lib, ulardan eng ko'p ulush energetika va ijtimoiy infratuzilma (sog'liqni saqlash, ta'lim) sohalariga to'g'ri keladi.

1-rasm. 2019–2030-yillarda amalga oshirilgan va istiqbolda rejalashtirilgan DXSh loyihalari¹ (YalMga nisbatan, foizda)

1 <https://www.imf.org/-/media/files/publications/2024/uzbra2025002-source-pdf>.

XVJ tahliliga ko'ra, O'zbekistondagi DXShning rivojlanish tendensiyalari quyidagilar bilan izohlanadi:

Energetika sohasining yetakchi o'rni: 2023-yilga kelib, umumiy DXSh portfelining taxminan 65% hajmi elektr energiyasi ishlab chiqarish va taqsimlashga oid loyihalarga to'g'ri kelgan (xususan, bug'-gaz qurilmalari va quyosh elektr stansiyalari).

Ijtimoiy sohalarda DXSh ulushining o'sishi: XVJ hisobotida qayd etilishicha, sog'liqni saqlash va maktabgacha ta'lim obyektlarini DXSh asosida rivojlantirish bo'yicha loyihalar soni 2019-yildan 2024-yilgacha 7 barobar oshgan. Masalan, maktabgacha ta'limda 1000 dan ortiq bog'cha xususiy sheriklar ishtirokida tashkil etilgan.

Xorijiy investorlarning ishtiroki: davlat-xususiy sheriklikning moliyaviy hajmining 60% dan ortig'i xalqaro konsorsiumlar va chet ellik investorlardan jalb qilinayotgan mablag'lar hissasiga to'g'ri keladi. Bu O'zbekistonning xalqaro reytinglaridagi ijobiy o'zgarishlar va DXSh uchun soddalashtirilgan tartiblar bilan izohlanadi.

Raqamlashtirishning rivojlanishi: DXSh bitimlari ro'yxati va tender jarayonlari "dxsh.uz" platformasida ochiq e'lon qilinmoqda. XVJ ma'lumotiga ko'ra, 2022–2024-yillarda bitimlarning 80% dan ortig'i elektron tenderlar orqali tuzilgan².

Davlat-xususiy sheriklik loyihalari yirik hajmdagi investitsiyalar va uzoq muddatli investitsion-ekspluatatsion sikllar bilan tavsiflanadi. Loyihani ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida DXSh loyihasi duch keladigan turli shart-sharoitlar doimiy ravishda o'zgarib boradi, bu esa tashqi risklar, jumladan, siyosiy, bozor, iqtisodiy risklar bilan birgalikda muntazam ravishda ta'sir etuvchi risklar — moliyaviy, texnik va xavfsizlik risklariga duch keladi. DXSh faoliyatiga ta'sir etuvchi risklarni tashqi va ichki risklar sifatida quyidagicha tasniflash mumkin:

Tashqi risklar: siyosiy, iqtisodiy, moliyaviy, ijtimoiy, texnologik, huquqiy, ekologik.

Ichki risklar: loyihaviy, texnik, tashkiliy, kadrlar bilan bog'liq, tijorat, mahsulotlar (xizmatlar) realizatsiyasi bilan bog'liq.

DXSh loyihalarini amalga oshirishda siyosiy risklar yetakchi risk turlaridan bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi.

Mamlakatdagi siyosiy vaziyatning o'zgarishi. Hukumatning almashinuvi yoki siyosiy ustuvor yo'nalishlarning o'zgarishi davlat-xususiy sheriklik (DXSh) loyihalarining shartlari yoki ustuvorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Davlat boshqaruvidagi ustuvor yo'nalishlarning o'zgarishi ayrim DXSh loyihalarining shartlari, muddatlari yoki amalga oshirish tartibini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirishi mumkin. Jumladan, misol sifatida AQShning 2025-yilda amalga oshirayotgan siyosatini keltirishimiz mumkin. 2025-yil may oyida AQSh va Xitoy o'zaro import tariflarini pasaytirish bo'yicha kelishuvga erishdi. Ushbu kelishuv Xitoydan import qilinadigan tovarlarga qo'yilgan tariflarni 145% dan 30% ga tushirdi.

Normativ-huquqiy noaniqlik. Davlat-xususiy sheriklikni tartibga soluvchi qonunchilik va qoidalardagi o'zgarishlar loyiha amalga oshirilishida qo'shimcha cheklovlar va to'siqlar vujudga kelishiga yoki uning qiymati oshishiga olib kelishi mumkin. Huquqiy barqarorlikning yetishmasligi uzoq muddatga mo'ljallangan investitsion loyihalarni rejalashtirish va amalga oshirish jarayonini murakkablashtiradi. Jumladan, Buyuk Britaniyaning Yevropa Ittifoqidan chiqishi (Brexit) DXSh rivojlanishi uchun sezilarli darajada normativ-huquqiy noaniqlikni keltirib chiqardi — ushbu holat Buyuk Britaniya va Yevropa Ittifoqi uchun taalluqlidir. Bojxona qoidalari, standartlar va tartibga solish tizimidagi o'zgarishlar investitsion loyihalarning narxi va bajarilishi muddatiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Davlat tomonidan tartibga solish shartlarining o'zgarishi. Investitsion loyihalarni amalga oshirish jarayonida shartnoma shartlari, soliqqa tortish tartibi yoki ayrim bozor ishtirokchilari uchun imtiyozli shart-sharoitlarning o'zgarishi loyiha rentabelligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatlar, ayniqsa, bozor iqtisodiyoti rivojlanayotgan mamlakatlarda qonunchilik va soliq siyosatining takomillashuvi jarayonida yuzaga keladi. Shu sababli DXSh loyihalarida huquqiy barqarorlik, shaffof tartibga solish mexanizmlari va investorlar uchun aniq kafolatlar tizimini shakllantirish investitsiya muhitiga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Mulkchilik rejimining o'zgarishi va aktivlar bilan bog'liq huquqiy risklar. Ayrim mamlakatlarda davlat-xususiy sheriklik loyihalari bo'yicha mulkchilik rejimi yoki aktivlardan foydalanish tartibi o'zgarishi mumkin. Bunday holatlar xususiy investorlar uchun huquqiy va moliyaviy noaniqliklarni kuchaytiradi. Masalan, 2021-yilda Qirg'izistonda Kumtor koni bo'yicha davlat boshqaruvi vaqtincha joriy etish yuzasidan qaror qabul qilingan. Keyinchalik loyiha operatori bo'lgan Centerra Gold kompaniyasi va Qirg'iziston hukumati o'rtasida muzokaralar olib borilib, 2022-yil aprel oyida kelishuvga erishilgan.

Valyuta va moliyaviy risklar. Siyosiy-institutsional vaziyatdagi o'zgaruvchanlik valyuta kursi tebranishi yoki moliyaviy nomutanosibliklar yuzaga kelishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatlar DXSh loyihalarining qiymati, amalga oshirish muddati va moliyalashtirish jarayoniga bevosita ta'sir etadi. 2017–2018-yillarda O'zbekistonda valyuta bozorini liberallashtirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar mamlakat iqtisodiy siyosatida muhim bosqich bo'ldi. Valyuta bozorining erkinlashtirilishi DXSh loyihalarida moliyaviy va valyuta

2 <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2025/06/23/Republic-of-Uzbekistan-Selected-Issues-567982>

risklarini samarali boshqarish zaruratini kuchaytirgan holda, eksport va import hajmining oshishiga, iqtisodiy faollikning rag'batlantirilishiga hamda tashqi savdo balansining yaxshilanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Shaffoflik va hisobdorlik bilan bog'liq risklar. Shaffoflik va hisobdorlik mexanizmlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi davlat-xususiy sheriklik loyihalarida boshqaruv noaniqliklari, qo'shimcha xarajatlar hamda investorlar ishonchining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli DXSh loyihalarida ochiq tender jarayonlari, raqamli monitoring tizimlari va samarali nazorat mexanizmlarini kuchaytirish investitsiya loyihalarining samaradorligi va ishonchligini oshirishga xizmat qiladi.

Jamoatchilik pozitsiyasi va ijtimoiy kelishuv bilan bog'liq risklar. Mahalliy aholi yoki ayrim guruhlar ijtimoiy, ekologik yoki boshqa sabablar tufayli davlat-xususiy sheriklik loyihalari bo'yicha turli e'tirozlar yoki muhokamalar bildirishi mumkin. Fikrimizcha, bunday holatlar loyiha amalga oshirilishi muddatining uzayishiga yoki uning umumiy qiymati oshishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun investitsion loyihalarni amalga oshirishda mahalliy aholi bilan ochiq muloqot o'rnatish, ularning ehtiyoj va xavotirlarini inobatga olish, loyihalarning ijtimoiy va ekologik ta'sirini chuqur tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Tashqi iqtisodiy risklar davlat-xususiy sheriklik doirasidagi loyihalar uchun ehtimoliy risklar yoki noaniqliklar bo'lib, ular milliy iqtisodiyotdan tashqi omillar ta'sirida DXSh loyihalarining muvaffaqiyati yoki moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu kabi risklar aksariyat holatlarda global iqtisodiy vaziyat, jahondagi institutsional-siyosiy o'zgarishlar, xalqaro bitimlar va bozorlar konyunkturasi o'zgarishi bilan bog'liq bo'ladi. Bu kabi risklarni boshqarish uchun xalqaro iqtisodiy muhitni chuqur tahlil qilish va DXSh loyihalariga salbiy ta'sirni kamaytirishga xizmat qiladigan strategiyalarni ishlab chiqish talab etiladi. Tashqi iqtisodiy risklarga misol qilib valyuta risklari, foiz stavkalaridagi o'zgarishlar, makroiqtisodiy beqarorlik, savdo xavf-xatarlari va boshqalarni keltirish mumkin.

DXSh loyihalariga ta'sir etuvchi muhim tashqi risklar moliyaviy risklar bo'lib, loyiha qiymati, daromadliliigi va umumiy moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan omillarning keng doirasini qamrab oladi. Bu kabi risklar iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlar natijasida yuzaga keladi, ular DXSh ishtirokchilari tomonidan nazorat qilinishi yoki oldindan prognoz qilinishi murakkab hisoblanadi. Fikrimizcha, DXSh faoliyatiga ta'sir etuvchi tashqi moliyaviy risklarning turlari quyidagilardan iborat (1-jadval). DXSh faoliyatidagi ichki tashkiliy risklar odatda loyihani boshqarishning turli jihatlarini, tomonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar hamda loyihada ishtirok etuvchi har bir tashkilotning ichki dinamikasi bilan bog'liq bo'ladi.

1-jadval
DXShda yuzaga keladigan moliyaviy risklar va ularning turlari³

Moliyaviy risk turlari	Izoh
Valyuta kursi o'zgarishi	Asosiy aktivlar, qarz va daromadlarning turli valyutalarda bo'lishi loyihaning daromad-xarajat balansini buzilishi, chet el valyutasidagi qarzlarning qiymatlashishi.
Foiz stavkalari o'zgarishi	Bozor foiz stavkalarining ko'tarilishi moliyalashtirish xarajatlarini oshiradi, loyiha rentabelligiga salbiy ta'sir qiladi; past foiz stavkalari esa ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
Inflyatsiya	Inflyatsiya darajasining kutilmagan darajada oshishi operatsion xarajatlar va mehnat resurslari bilan bog'liq xarajatlarni oshirib, loyihaning real daromadini kamaytirishi mumkin.
Moliyaviy likvidlikning yetishmasligi	Xalqaro kapital bozorlarida pul yetishmasligi yoki kredit qiyinchiliklari (masalan, global moliya inqirozlari) investitsiya va pul o'tkazmalarni kechiktirishi mumkin.
Suveren reyting pasayishi	Loyihani moliyalashtiruvchi davlatning kredit reytingi pasayganda, qarz olish xarajatlari oshadi va investor ishonchi pasayishi mumkin.
Xalqaro investitsion muhitning o'zgarishi	Xorijiy investorlar faoliyatiga ta'sir etuvchi xalqaro cheklovlar yoki investitsiya muhitidagi o'zgarishlar investitsiyalarni jalb qilish jarayonini murakkablashtirishi mumkin.
Tashqi kredit kafolatlari va sug'urta bozori risklari	Eksport kredit agentliklari va sug'urta kompaniyalari siyosatining o'zgarishi loyihaga tashqi kredit ta'minoti va kafolatlarning mavjudligini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirishi mumkin.

Ushbu risklar boshqaruvdagi xatoliklar, jarayonlarning samarasizligi, manfaatlar to'qnashuvi va axborot-kommunikatsiyadagi muammolar shaklida namoyon bo'lishi mumkin. DXSh loyihalarining murakkab "tabiati"ga asoslanib, davlat va xususiy mablag'larni umumiy maqsadga erishish uchun birlashtirish jarayonida tashkiliy madaniyat va ustuvorliklardagi farqlar natijasida risklar yuzaga kelishi mumkin. Ma'lumki, DXSh turli

3 Muallif tomonidan tuzilgan

manfaatdor tomonlarni o'z ichiga olib, ularning qarashlari va maqsadlari turlicha bo'lishi mumkin, bu esa ma'lum bir kelishmovchiliklar va loyihalarni amalga oshirishda kechikishlarga olib kelish ehtimolini vujudga keltiradi. Loyihani boshqarishdagi malaka yoki jamoa tajribasining yetarli emasligi singari boshqaruv risklari loyiha ijrosi va tugallanish muddatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu holat loyiha bo'yicha muddat va budjetning oshib ketishiga, bajarilgan ish va xizmatlar sifatining pasayishiga yoki hatto loyiha ijrosining vaqtincha to'xtashiga sabab bo'lishi mumkin. Boshqaruv ko'nikmalari yoki nazorat tizimlarining samarali emasligi resurslar va vaqt omillarining yo'qotilishi bilan birga hamkorlar o'rtasidagi o'zaro ishonch va muvofiqlikning pasayishiga olib kelishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Davlat-xususiy sheriklik faoliyatidagi ichki tijorat risklari esa DXSh shaklida amalga oshirilayotgan loyihalarning moliyaviy barqarorligi va muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadigan omillarning keng doirasini qamrab oladi. Bunday risklar sheriklikning o'zida yuzaga keladi va ko'pincha ishtirokchi tomonlarning bevosita cheklovlari yoki muammolari, shuningdek, loyiha bilan bog'liq jarayonlar bilan bog'liq bo'ladi. Umuman olganda, kompaniya faoliyatidagi, jumladan, davlat-xususiy sheriklik (DXSh) kontekstidagi ichki risklar ushbu loyiha yoki tashkilot ichida yuzaga keladigan va loyihalarning muvaffaqiyatli bajarilishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan muammolar majmuasidir. Ushbu risklar boshqaruv, texnik, texnologik, innovatsion, tashkiliy, kadrlar va tijorat kabi turli jihatlarini qamrab oladi.

Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan "O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik" nomli tahliliy sharhda O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) loyihalarining so'nggi yillardagi jadal o'sish sur'atlari bilan bir qatorda, mazkur investitsiya mexanizmini amaliyotga tatbiq etish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ehtimoliy risklar ham atroflicha tahlil qilingan. XVJ ekspertlarining ta'kidlashicha, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida davlat-xususiy sheriklik institutini rivojlantirish borasida sezilarli yutuqlarga erishilgan.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra esa, birgina 2023-yilda O'zbekiston davlat-xususiy sheriklik loyihalari doirasida 1,6 milliard AQSh dollari miqdorida olita loyiha bo'yicha shartnoma imzolagan. Bu ko'rsatkich o'z navbatida Yevropa va Markaziy Osiyoning past va o'rta daromadli mamlakatlari orasida yangi DXSh majburiyatlari umumiy hajmining deyarli 40 foizini tashkil etadi. DXSh loyihalari sonining keskin oshishi moliyaviy risklar ustidan qat'iy nazoratni kuchaytirishni taqozo etmoqda. 2025-yil uchun yangi kelishuvlar bo'yicha belgilangan maksimal miqdor 6,5 milliard AQSh dollari miqdorida belgilangan bo'lib, bu YalMning taxminan 6 foiziga teng. XVJ bu chegaraviy miqdorni yetarlicha yuqori deb hisoblaydi va kelgusida uni pasaytirish imkoniyati muhokama qilinmoqda.

Shuningdek, davlatning DXSh doirasidagi umumiy majburiyatlari uchun maksimal limit joriy etilishi masalasi ham ko'rib chiqilmoqda. Bunday choralar davlat va davlat tomonidan kafolatlangan qarz uchun amal qilayotgan 60% YalM miqdoridagi cheklovga qo'shimcha sifatida ko'zda tutilmoqda. Xalqaro valyuta jamg'armasining xulosalariga ko'ra, DXSh mamlakatga tashqi moliyalashtirish manbalariga, boshqaruv bo'yicha tajribaga ega bo'lish va xatarlarni yanada moslashuvchan taqsimlash imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday loyihalar har bir bosqichda — rejalashtirishdan boshlab ijro bosqichiga qadar — alohida tayyorgarlik va tizimli monitoringni talab etadi. Shu bilan birga, yuqori xavflar tarkibiga davlat kafolatlari, mahsulotni sotib olish yoki resurslarni belgilangan narxlarda yetkazib berish bo'yicha majburiyatlar kiradi.

Albatta, davlat kafolatlari investorlarni jalb etishga yordam beradi, biroq ular kelgusida qo'shimcha moliyaviy majburiyatlarni yuzaga keltirishi mumkin. Masalan, agar pullik avtomobil yo'lida transport oqimi yetarli bo'lmasa va yig'imgar xarajatlarni qoplamasa, davlat yuzaga kelgan farqni qoplash majburiyatini oladi. Xuddi shunday holat elektr energiyasi yoki suv tariflari kelishilgan darajadan past bo'lsa ham yuzaga kelishi mumkin. Bundan tashqari, XVJ boshqa mamlakatlar tajribasiga tayanib, vaqt o'tishi bilan "ilgari tuzilgan kelishuvlarni qayta ko'rib chiqish bo'yicha bosim" ehtimoli borligini qayd etadi. Bu esa yangi tashabbuslarni amalga oshirish tezligi va yuzaga kelayotgan risklar ustidan nazorat o'rtasida muvozanatni saqlash zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-21-son Farmoni. — URL: <https://lex.uz/docs/-8050769>
2. Mehar M.A.K. Financing Infrastructure and Economic Corridors: Role of Multilateral Agencies and Public-Private Partnership (PPP) // Reference Module in Social Sciences. — Amsterdam: Elsevier, 2024. — DOI: 10.1016/B978-0-44-313776-1.00310-X.

3. Cheng M., Chong H.Y., Liu G., Li Q. Strategies of perceived justice for added value in public-private partnership (PPP) projects // *Engineering, Construction and Architectural Management*. — 2025. — Vol. 32. — No. 12. — P. 8548–8570. — DOI: 10.1108/ECAM-04-2023-0336.
4. Karlsson P.S. Risk management in non-traditional public-private partnerships // *Continuity & Resilience Review*. — 2025. — Vol. 7. — No. 3. — P. 215–230. — DOI: 10.1108/CRR-10-2024-0042.
5. Azarian M., Shiferaw A.T., Lædre O., Wondimu P.A., Stevik T.K. Project ownership in public-private partnership (PPP) projects of Norway // *Procedia Computer Science*. — 2023. — Vol. 219. — P. 1838–1846. — DOI: 10.1016/j.procs.2023.01.481.
6. De Matteis F., Borgonovi E., Notaristefano G., Striani F. The contribution of public-private partnership (PPP) to sustainability: governance and managerial implications from a literature review // *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*. — 2025. — Vol. 25. — No. 1. — P. 144–159. — DOI: 10.1108/CG-03-2023-0103.
7. Рыбачёк А.С., Кельчевская Н.Р. Государственно-частное партнерство: современное состояние, проблемы и перспективы // *Интеллектуальные бизнес-процессы в промышленности: сборник научных трудов*. — Екатеринбург: Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б.Н. Ельцина, 2024. — С. 351–355.
8. Манахов М.А. Государственно-частное партнерство и конкурентоспособность промышленных предприятий // *Human Progress*. — 2025. — Т. 11. — Вып. 1.
9. Dwight L. Uzbekistan and Public-Private Partnerships: Country Lessons, Republic of Uzbekistan // *IMF Selected Issues Paper*. — Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2025. — No. 2025/087. — DOI: 10.5089/9798229015455.018.
10. World Bank. Private Participation in Infrastructure (PPI) 2023 Annual Report. — Washington, D.C.: World Bank, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>